

З ДНЁМ ПЕРАМОГІ, СЯБРЫ!

...Ніколі не перамогуць таго народа, у якім рабочыя і сяляне ў большасці сваёй пазналі, адчулі і ўбачылі, што яны адстойваюць сваю, Савецкую ўладу — уладу працоўных, што адстойваюць тую справу, перамога якой ім і іх дзесям забяспечыць магчымасць карыстацца ўсімі тварэннямі чалавечай працы.

У. І. ЛЕНІН.

Сергей ОРЛОВ

В ЭТОТ ДЕНЬ

С того рассвета в глубине России,
Где женщины одни и тишина,
Когда бежали, в окна голосили,
Стучали в двери: «Кончилась война!»
Вставало солнце под Берлином где-то,
Солдаты обнимались все в слезах,
Стреляли в небо, салютуя свету,
Деревьям, травам и лугам в цветах.
Не вспоминаю, а запоминаю.
Глаза на миг не отводя, гляжу,
Какой он, этот день девятый мая,
Я до конца о нем не расскажу.
Как города принарядились к маю,
Которые мы брали на войне,
На Висле и на голубом Дунае
Сверкают этажами в вышине.
В Софии, в Праге или в Будапеште
На улицах знамена и сирень,
А если даже и не в мае вешнем,
Он все равно там длится, этот день.

ПРАЛЕТАРЫ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Беларускі Універсітэт

ВЫДАЕЦЦА
3 1935 г.

ОРГАН ПАРТКОМА, РЭКТАРАТА, МЯСЦКОМА, КАМІТЭТА КАМСАМОЛА і ПРАФКОМА
БЕЛАРУСКАГА ОРДЭНА ПРАЦОЎНАГА ЧЫРВОНAGА СЦЯГА
ДЗЯРЖАЎНАГА УНІВЕРСІТЭТА ІМЯ У. І. ЛЕНІНА

№ 16 (1203) ● 4 мая 1978 г.

Цана 2 кап.

ПА БДУ
Інфармасція

Да дня нараджэння Карла Маркса

5 мая грамадскасць адзначыць 160-годдзе з дня нараджэння Карла Маркса.

Напярэдадкі гэтай даты ва універсітэце адбылася навуковая канферэнцыя. Праводзіуе гістарычны факультэт. Канферэнцыя працавала па дзвюх секцыях: гісторыі і філософіі. Было прачытана 15 дакладаў. Вялікую ў цікавасць выклікала выступленне студэнткі з ГДР М. Ной «Размысленіе юноши при выборе профессии» і іншыя работы К. Маркса і сучасныя проблемы прафарыентацыі.

Канферэнцыя праішла на высокім навуковыі і арганізацыйным узроўні.

Не расстануся з камсамолам

У азменаванне XVIII з'езда ВЛКСМ у памяшканні бібліятэki Mінскага аўтамабільнага

завода адбыўся вечар-сустрэча камсамольцаў розных пакаленняў. Сустрэча праходзіла пад дзвізам «Побач з намі камсамольцы-героі». Перад сабраўшыміся выступілі Аляксандр Васільевіч Яраўнай, член ВЛКСМ з 1919 года, адзін з першых камсамольскіх сакратараў Масквы, лётчык па прафесіі; Марыя Арсенцеўна Даніліна, член ВЛКСМ з 1922 года, саратніца М. Астроўскага па камсамольскай работе ў Шапятоўцы; Любоў Іларыёна Хромава, камсамолка 40-х гадоў, ветэран Вялікай Айчыннай вайны, урач-акуліст і многія іншыя. На сустрэчы быўлі байцы будаўнічага атрада «Кастрычнік» нашага універсітэта.

Усе выступаўшыя на гэтай сустрэчы падкрэслівалі адзінства пакаленняў, гаварылі аб вялікіх заслугах ветэранаў.

У заключэнне вечара выступіла агітбрэгада СБА «Кастрычнік». Байцы атрада ўпершыню ў гэтым годзе выступалі і з гонарам вытрымалі цяжкае выпрабаванне. Песню «Не расстануся з камсамолам» разам з будатрадаўцамі спявала ўся зала.

А. ГАРАЎСКАЯ.

[Прэс-цэнтр камітэта
камсамола].

Ветэраны— наши Госці

33-й гадавіне Перамогі савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне прысвячалася канферэнцыя чытакоў на механіка-матэматычным факультэце па кнізе I. A. Ласкіна «На шляху да пералому». Канферэнцыю падрыхтавалі супрацоўнікі універсітэцкай бібліятэкі разам з дэканатам і грамадскімі арганізацыямі факультата.

Спачатку студэнты выказалі свае меркаванні і ўражанні аб кнізе, потым выступілі гості.

Доктар гістарычных навук прафесар кафедры новай і наўежай гісторыі Г. M. Трухноў расказаў аб сваім баявым шляху. Герой Савецкага Саюза, адзін з кіраўнікоў партызанска групы Р. H. Мачульскі расказаў аб той дапамозе, якую аказалі народныя мсціўцы ў тыле ворага рэгулярным часцям дзеючай арміі. I, нарэшце, аўтар кнігі, генерал-маёр I. A. Ласкін расказаў аб гістарычнай Сталінградской бітве і аб tym, у прыватнасці, як ён браў у палон фельдмаршала Паўлюса.

Супрацоўнікі бібліятэкі падрыхтавалі да канферэнцыі кніжную выстаўку «Стаялі на смерць».

Т. САХАШЧЫК.

5 мая—дзень друку

Праз адлегласці...

Дзве з паловай мінuty — і надрукаваная ў Маскве газетная старонка ўжо ў друкарнях Горкага, Пярмі, Свярдлоўска, Казані... Так працуе апаратура, уладкаваная ў цэху перадачы газет Цэнтральнага тэлеграфа. Цэх гэты — у памяшканні выдавецкага комплексу «Правда», апаратура носіць назыву «Газета-2».

Уключан пульт службовай сувязі:

— Я Москва.
— Я Свярдлоўск.
— Даю чысціню праверкі канала.

Да семнаццаці гадзін, калі сюды пачынаюць паступаць першыя газетныя старонкі, сувязь

зісты ўжо падрыхтаваны да працы. Чакаюць адбіткаў «Правды», «Ізвестій», «Советскай России», «Соціалістическай индустріі», «Сельской жизни», «Красной звезды»...

Зменны інжынер цэха і дзяжурны інжынер аддзела друкарні «Правды» ў апошні раз праглядаюць адбіткі, правяраюць іх якасць. І вось апарат акуратна зараджае ў цыліндрыйную камеру апарата першую па графіку газетную паласу. Здымае тэлефонную трубку.

— Ідзе першая. Запуск у семнаццаці дзесяць.

Націснута кнопкa. Хуткай спіраллю пабег па замацаванай унутры цыліндра старонцы вуз-

кі светавы прамен, які, адлюстроўваючыся ад чорных і белых элементаў малюнка, ператвараецца электроннымі схемамі апарата ў электрычныя сігналы. Прывёмныя апараты ў Свярдлоўску, Пярмі, Казані, Горкім зноў ператвараюць гэтыя сігналы ў святло, і перададзенае адлюстраванне «запісваеца» на фотаплёнку. Далей ужо справа звычайнай паліграфічнай тэхнікі.

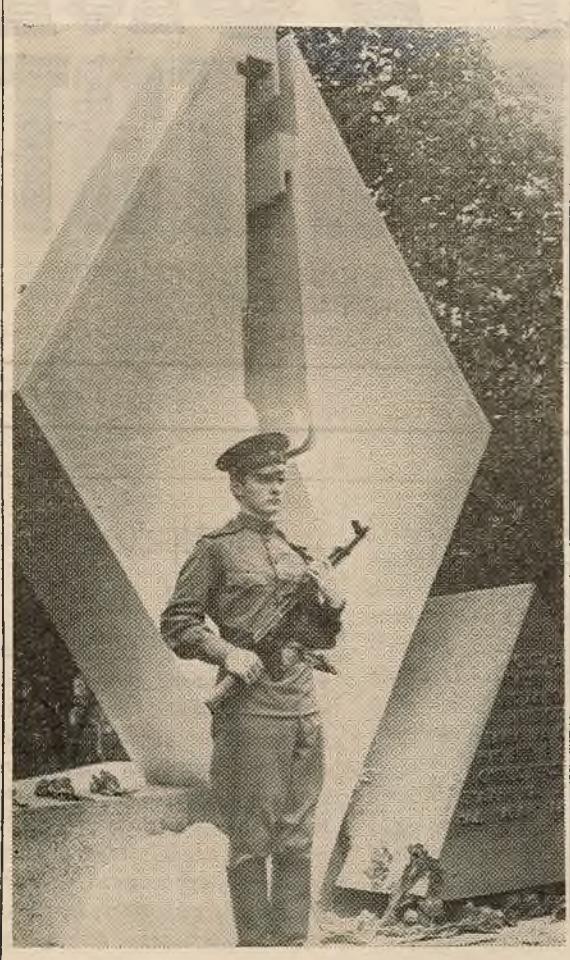
Дзве з паловай мінuty — і зараджай апарат наступнай старонкай. Так спорна працуе «Газета-2».

Фотатэлеграф робіць дастаўку газет апературу, надзейнай, і тэхніка іх «транспарціроўкі» працягвае ўдасканальвацца. Пракладваюцца новыя кабельныя і радыёрэлейныя лініі. Праведзена вопытная перадача праз штучны спадарожнік Зямлі.

В. ТРАЦЦЯКОУ.

ТЫ НАВЕЧНА У ПАМЯЦІ НАШАЙ,

Успаміны

Фота В. ДРАЧОВА.

Вялікая бітва на Волзе, якая скончылася зімой 1942—1943 гадоу акружэннем, разгромам і палонам варожай групоўкі, паклала пачатак нарэннаму пералому ў ходзе другой сусветнай вайны. Перамога пад Сталінградам прадэмантравала непарушную силу Чырвонай Арміі, яе перавагу над гітлераўскай ваенай машынай. Мне, у мінульым афіцэр-артылерысту, хочацца падкрэсліць, што ў бітве на Волзе, як і ў многіх іншых наступных бітвах нашых войск з фашысцкімі захопнікамі, вялізную ролю адыграла артылерыя — галоўная агнявая ўдарная сіла Чырвонай Арміі.

Буйнешая бітва пад Арлом для мяне асабліва памятная. У тыха трывожных дні 1943 года па сутнасці атрымала сваё першае баявое хрышчэнне Трынаццатая артылерыйская дывізія прарыву, у якой мне давялося служыць начальнікам штаба.

На сённяшні дзень у маёй памяці жывуць падзеі таго часу. Я з велізарнымі гонарами успамінаю баявых сяброў, якія, не шкадуючы слі, а то і жыцця, смела ішлі ў бой, здзяснялі баспрыкладныя подзвігі ў імя вялікай мэты — перамогі.

Памятаю ліпеньскія дні 1943 года, калі мы прарвалі абарону праціўніка заходней горада Навасіль і, супрададжаючы наступление пяхоты і танку, знішчылі фашысцкіх захопнікаў, забяспечылі вызваленне Арла. Паведамляючы аб гэтым, германскія інформацыйнае бю-

ро пісала: «Савецкія войскі занялі ненаселены горад». Так, варвары XX века разбурылі ў Арле і Навасіль літаральна ўсё. Мы пакляліся адпоміціца за гэтага.

Аналізуучы баявые справы таго часу, цвяроза ацэнываючы наш уклад у агульную спрабу разгрому ворага, я магу з поунай падставай сказаць, што там, дзе дзеянічала Трынаццатая артылерыйская, заўсёды быў забяспечан прарыв абарону праціўніка. Гэта адбываўся таму, што баямі кіраваў высокакваліфікаваны камандзір дывізіі — камандзір дывізіі генерал Д. М. Краснануцкі, воўтынія, смелькі камандзіры. Камандзіры батарэй нашай дывізіі валодалі майстэрствам вядзення дакладнага агню, а разведка ўмелая і своечасова ўскрывала ўсю сістэму абароны праціўніка, дакладна вызначаючы месцазнаходжанне яго інжынерных збудаванняў і агнявых кропак, забяспечыла чытынім высокую эфектыўнасць артылерыйскага агню. І, нарэшце, поспеху прыносіла тое, што ўсе салдаты, сержанты і афіцэры праляглі на бачаны гераізм і адлагу.

Уздзельнічаючы ў летнім наступленні 1943 года ў напрамку горада Арла, наша дывізія знаходзілася ў саставе 63-й арміі. Падрыхтоўка і правядзенне гэтай аперацыі з'явілася школай для навучання і экзаменам на сталасць для воінаў дывізіі, бо ўсю аснову артылерыйскага агню на гэтым участку фронту складаў агонь нашай Трынацца-

тай. Усе штабы брыгад, палкоў і дывізіёнаў, штаб дывізіі арганізавалі напярэдадні пільную разведку, збор і аналіз разведальных даных, па якіх і планаваўся зношчальны агонь.

І вось наступлі час прарыву абарону праціўніка. Магутны агнявы налёт больш тысячи гармат на участку 63-й арміі з'яўляўся пачаткам контранаступлення. Агонь усёй артылерыі быў настолькі эфектыўны, што першыя дзеянія абарону праціўніка наша пяхота прайшла вельмі паспехова, не сустрэчаючы па сутнасці сур'ёзнага супраціўлення. Гэтаму ў значнай ступені садзейнічала тое, што тут мы ўпершыню прымянялі метад супрападдзяжнення атакі пяхоты шматлікім агнявым валаам. Асаблівасць яго зацлючалася ў том, што агонь веўся з вялікім інтэрвалам паміж разрывамі, але адначасова па трох рубяжах. Разам з атакай пяхоты камандзіры артылеріі дадзялі прамашчаліся наперад, гібна кіруючы агнем і падаўляючы ў шэрагу месц уноў ажыўшыя агнявые кропкі праціўніка.

Пасля авалодання першай і другога пазыцыямі супраціўленне гітлераўцаў на асобных участках трэцім пазыцыям вельмі узрасло. Рэзервы, якія былі высунутыя глыбіні абарону, спрабавалі спыніць наша наступленне. У ходзе бою адно падразделенне праціўніка заняло паўразбраний дзот на безыменнай вышыні і, ведучы агонь з кулямётаў і супрацітанковых гармат, перарэзала шлях ба-

тальёну. Камандзір дывізіёна 91-й цяжкай гаубічнай брыгады маёр А. Калінін загадаў паставіць дзеў 152-міліметровыя гаубіцы на адкрытыя пазыцыі і прамой наводкай зношчыць агнявымі сродкі праціўніка. Пяхота зноў паднялася ў атаку. Суправіціліне ворага было зломлена.

Пасля прарыву галоўнай паласы абароны на левым флангу наступаўшых частцей праціўнік аказаў упартася супраціўленне ў раёне вёскі Казарына. Вялікая група фашыстаў з кулямётамі і лёгкімі гарматаў засела ў царкве. Тады камандзір другога дывізіёна 101-й гаубічнай брыгады В. Афонін высануў дзеў 203-міліметровыя гаубіцы і прамой наводкай зношчыць агнявымі сродкі праціўніка.

Такіх прыкладаў, зразумела, можна прывесці шмат. Забяспечыўши прарыв абарону і паспеховав наступленне пад Арлом, часці нашай дывізіі хутка былі перадыслакаваны ў раён станцыі Абаян і пачалі ў падначаленне пятай вардзейскай арміі. К гэтаму часу наступленне фашысцкіх войск было цалкам адбіта, а войскі нашага фронту рыхтаваліся да переходу ў рашучае контранаступленне.

**А. МІЗРАХІ,
палкоўнік запасу.
(Зананчэнне будзе).**

Бессмяротнасць подзвігу

У пасляваенныя гады ў савецкай літаратуре паявіліся своеасаблівія цыклы, якія апавяданыя аб гераадах-героях Маскве, Ленінградзе, Валгаградзе, Кіеве, Мінску, Новарасійску, Севастопалі, Керчы, Туле, крэпасці-героі Бресте. Гераізм і мужнасць абаронцаў легендарнай Малай зямлі, якія апісаны ў книзе Л. І. Брэжнева, не толькі пакідаюць незабытнае ўражанне, выклікаюць захапленне подзвігам савецкага народа, але і ўзбагачаюць ўсіх, хто бярэ ў руکі гэту ўдоўную апобесць.

Важнейшая падзея ў гісторыі Вялікай Айчыннай вайны была ўсенародная барацьба савецкіх людзей у тыле ворага, дзеянасць партызан і падпольшчыкаў.

Людзі задумваліся і задумваюцца над адбыўшымся, хочуць зразумець сэнс того, што адбылося, ва ўсей яго значнасці.

І літаратура, калі яна хочаўца сымленинай, праудзівай, сапраўдай народнай літаратурай, павінна адказаць на пытанні аб вытоках вялікай перамогі, сказаць праўду аб той сіле, якую дала магчымасць народам Савецкага Саюза не толькі выстаяць пад жорсткімі ўдарамі ворага, але і вызваліць многія заняволенныя краіны Еўропы. Такую задачу — паказаць супроводу праўду аб барацьбе савецкіх людзей у падполлі, ставіць перад сабой беларускі пісьменнік I. Р. Новікаў. У грозны час Вялікай Айчыннай вайны ён са зброяй у руках змагаўся з ворагам. Радам з радавымі салдатамі, будучы разведчыкам-сувязістам, адчуў у поўнай меры і горыч адступлення, і радасць перамогі. З-пад пяtra Iвана Рыгоравіча ў пасляваенныя гады выйшли многія сотні фельетонаў, артыкулаў, нарысаў, якія I. Р. Новікаў апублікаваў як крэспандэнт газеты «Правда» па нашай рэспубліцы. На працягу 18 год, у перапынку паміж журналісткімі камандзіроўкамі, ён шмат працаўаў над трэлогіяй аб удзель-

ніках Мінскага падполля. Яго книгі «Руіны страляючыя ўзор», «Дарогі скрыжаваліся ў Мінску», «Да світання білізка», «Бессмяротнасць Мінска» палюбіліся савецкаму чытаччу.

Праз усе творы I. Р. Новікава праходзіць тэма сцвярджэння маральна-палітычнай перавагі савецкіх людзей над фашысцкімі захопнікамі. Відавочна публістычны накіраванасць аўтарскай думкі і ў книзе «Бессмяротнасць Мінска». Тут з найбольшай сілай гуманізм савецкіх людзей супраціпастаўлены варварству фашысцкіх захопнікаў. Суровыя выправаніні акулациі не зламлі савецкіх людзей. Спапяляючая няянавісць да ворага спалучыла ў творах I. Р. Новікава з бязмежнай любоў да Радзімы, з высокім разуменнем гуманых мэт барацьбы савецкага народа з фашысцкімі забойцамі. Гэта пачуцце любvi да сваёй сацыялістычнай Бацькаўшчыны, Камуністычнай партыі паказана ў дзеянях многіх герояў-падпольшчыкаў Мінска. Імкнучыся адлюстраваць волыт падпольнай барацьбы, I. Р. Новікаў звяртае галоўную ўвагу на савецкіх патрыётаў, якія з гонарам вытрымалі суровыя выправаваніні.

Яшчэ ў 1935 годзе А. М. Горкі пісаў П. Паўленку па прычыне першапачатковага варыянта яго рамана «На ўсходзе»: «...асноўным недахопам аповесці Вашай з'яўляецца абсалютная адсутнасць у ім герайчнай адзінкі — радавога чырвонага байца. Як ён — іменна ён — вёў сябе ў грандлёзных баях, намаляваных Вамі? Вы паказалі героямі толькі камандзіру, але няма ніводнай старонкі, на якой вы спрабавалі б намаляваць герайчны масы і радавой адзінкі...».

I. Р. Новікаў, заўсёды з вялікай цеплынёй і глыбокай павагай паказваючы людзей-барацьбицу, у ранейшых сваіх кнігах, у трэлогіі, у главах кнігі «Бессмяротнасць Мінска» расказаў праўдзіва і

страстана аб «герайчнай адзінцы» — радавых савецкіх падпольшчыках, якія змагаліся з фашысцкімі захопнікамі ў акупіраваным Мінску.

Для творчасці I. Р. Новікава характэрна пільная ўвага да тых складаных драматычных працэсаў, у выніку якіх фарміраваўся духоўны воблік барацьбы-падпольшчыка. Лёс чалавека, няхай то Ісаі Казінец, Іван Кабушкин, Мікалай Кедышка, заўсёды суднені, вызначаеца ў кнігах I. Р. Новікава лёсам народу, які змагаецца з ворагам.

Пісьменнік імкнецца раскрыць у харектарах герояў-падпольшчыкаў перш за ўсё новыя рысы савецкага чалавека, якія выхаваныя сацыялістычнымі ладамі жыцця.

I. Р. Новікаў не толькі змагаюцца. Яны напружана раздумваюць аб лесе краіны, гавораць аб мэтах сваёй барацьбы, думаюць аб мэтах сваёй барацьбы, думаюць аб баявым сяброўстве, перажываюць няўдачы, радуюцца поспехам.

У самых розных абставінах праўляеца ў іх пачуцце патрыятызму, няянавісці да акупантава.

Такое ўнутранае перажыванне герояў, сюжэтнае спалучэнне асабістага з агульным аказвае прыкметны ўплыў на змест кнігі «Бессмяротнасць Мінска».

Пільная ўвага аўтара да таго новага, што па-рознаму праявіла ся ў людзях самых непадобных, дапамагае пісьменніку моцна і глыбока выразіць галоўную думку кнігі — аб неадольнасці веры ў перамогу савецкага народа над каварнімі жорсткімі ворагам.

А гэта, у сваю чаргу, сагравае самыя драматычныя старонкі твора, якія апавяданыя аб герайчным і трагічным, аб жыцці і смерці, аб крывавых стратах.

Апісанне падпольнай барацьбы пранізана пачуццем захаплення перад звычайнімі савецкімі людзьмі, якія здзясняюць подзвіг дзе-

ля жыцця на зямлі. I. Р. Новікаў імкнецца раскрыць герайчнімі мнохімі байцоў як харектэрную рысу савецкіх людзей, I. Р. Робачы гэта, пісьменнік выхадзіць з важкайшай для эстэтыкі сацыялістычнага рэалізму разумення прыроды чалавека як чалавека-барацьбы, праможкі сіл адживячага свету, імперыялістычнай агрэсіі, фашызму.

У книзе «Бессмяротнасць Мінска» арганічна спалучаецца публістычная завостранасць з вялікай праудай у адлюстраванні падзеі і фактаў. Кнігі I. Р. Новікава заславаны на реальным, шматразову правераным матэрыяле. Яны — праудзівае жыццё ў шматгранных яго аспектах.

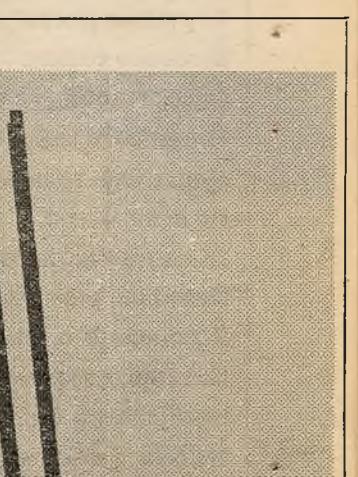
Час, у яго кожны раз незабытых праўлях, барацьба народа паўстаюць перад намі са старонак кніг I. Р. Новікаў ў бурным руху, у працэсе пастаяннага развіцця. Гэта гісторызм мастацкага мыслення пісьменніка, гэта ўмение не толькі бачыць жыццё ва

усёй яго складанасці і супярэчлівасці, але і адкрываць у ёй лым будучасе, выхоўваць на працэсах мужнасці і герайму.

Нядыўна Указам Прэзідіума Вярхоўнага Савета ССР за заслугі ў развіціі савецкай літаратуры і ў сувязі з 60-годдзем з дня нараджэння беларускі пісьменнік Iван Рыгоравіч Новікаў узнагароджан ордэнам Працаўнага Чырвонага Сцяга.

Віншуючы юбіляра з гэтай падзеяй у яго жыцці, жадаем яму творчых поспехаў, стварэння новых твораў, паказаўчых герайчных подзвіг савецкіх людзей, выхоўваючых савецкую моладзь у духу герайчных рэвалюцыйных, баявых і працоўных традыцый.

І. МАРЧАНКА.

ЯГО АЎТОГРАФ – НА РЭЙХСТАГУ

Канстанцін Мікітавіч Станкевіч з 1936 па 1941 гады праучыўся на гісторычным факультэце нашага ўніверсітэта. Будучы студэнтам, у 1939 годзе скончыў мінскі аэранлуб імя Чкалава. Апошні выпускны экзамен здаваў, калі немцы бамбілі Мінск.

У першыя дні вайны прайшоў пешшу ад Мінска да Кімавіч, каб запісацца добрахвотнікам у армію, але на фронт ён адразу не папаў — быў адпраўлен у Харкаўскую ваенна-інжынерную акадэмію. Атрымаўшы званне лейтэнанта, застаўся ў акадэміі, быў намеснікам камандзіра вучебнага аддзялення, яное складалася з 25 чалавек. Першае баявое хрышчэнне прайшоў пад Масквой. Адсюль у якасці афіцэра Савецкай Арміі Канстанцін Мікітавіч прайшоў шлях да Берліна. Узнагароджан шасцю ўрадавыми узнагародамі, сярод якіх орден Айчыннай вайны I ст., а таксама медалямі У. І. Леніна.

Самым цяжкім этапам сваёй баявой біяграфіі ён лічыць сваёй аўтограф на сцяне рэйхстага.

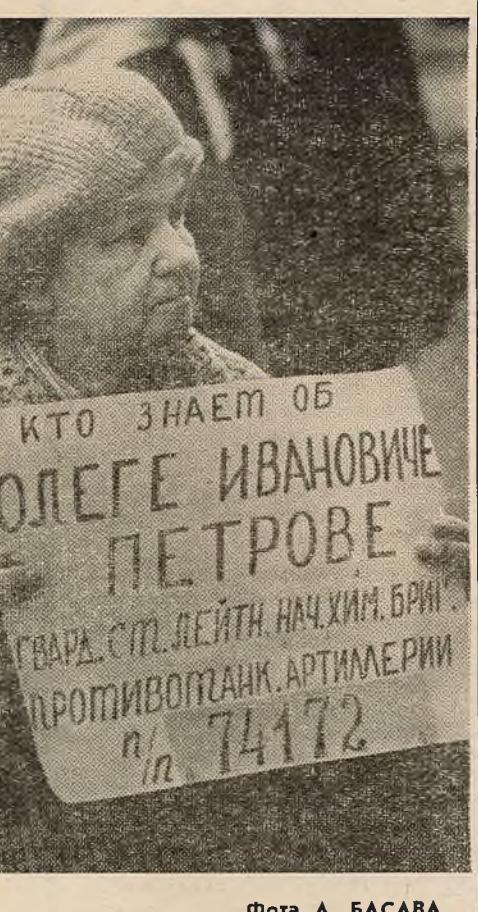
І. ИВАНОВА.

Чыць службу на Паўночна-Захаднім фронце, калі прыходзілася жыць і ваяваць сярод болот, паставяна знаходзіцца ў вадзе. К. М. Станкевіч уздельнічаў у бітве на Арлоусна-Курскай дузе, у вызваленні Польшчы, Германіі, Аўстрыі, Венгрыі, Румыніі, Чахаславакіі, Ірана. Канстанцін Мікітавіч быў дэмабілізаван з арміі ў званні гвардыі капітана.

Пасля вайны ён прапацуў 25 гадоў на адназных участках ідэалагічнай фронту. Канстанцін Мікітавіч складальныя кнігі «Хроніка важнейшых падзеяў гісторыі Кампартыі Беларусі».

Прымаў удзел у падрыхтоўцы зборніка «У баракы бе за Каstrychnik у Беларусі», «Каstrychnicka сацыял-стычная рэвалюцыя у Беларусі» у 2 тэмах і інш. Канстанцін Мікітавіч перакладае на беларускую мову творы класіка марксізму-лінізму і іншую палітычную і мастацкую літаратуру. У 1952 годзе за пераклад сачынення У. І. Леніна «Узнагароджан Ганаровай граматай Вярховнага Савета БССР».

І. ИВАНОВА.

Фота А. БАСАВА.

Яго любімым предметам была руская літаратура. Таму і выбраў Іван Фёдаравіч Кудраўцаў філалагічны факультэт Беларускага ўніверсітэта імя У. І. Леніна.

Летнюю сесію 1941 года Іван Фёдаравіч запомніў на ўсё жыццё. 23 чэрвяця, калі студэнты філфака здавалі чарговы экзамен, немцы началі бамбілі Мінск. Так для Кудраўцаў пачалася вайна. І ўжо сама гісторыя павінна была прымаць адзінны экзамен, які стаў самым цяжкім і самым адказным у жыцці не толькі Івана Фёдаравіча, але і мільёнаў савецкіх людзей.

ЭКЗАМЕН ПРЫНЯЛА ГІСТОРЫЯ

...24 чэрвяця невялікая група студэнтаў разам з выкладчыкам Канстанцінам Іванавічам Шапавалам пайшла на ўсход. З ліпеня група, якую складалі ужо 15 чалавек, прыбыла ў Магілёў, адкуль дэцэнты цягніком пасхалі ў сталіцу Мінск. Іван Фёдаравіч пачынае працаваць выкладчыкам рускай мовы і літаратуры, нямецкай мовы.

28 лютага 1942 года яго мабілізавалі ў рады Савецкай Арміі. Скончыўши школу малодых камандзіраў у Арзамасе, Іван Фёдаравіч накіроўваецца ў 192-ю танковую брыгаду сержантам, камандзірам аддзялення і разам з брыгадай прыбывае на Заходні фронт.

У чэрвені 1943 года Кудраўцаў прымае ўдзел у Курскай бітве. За адвагу і мужнасць, праяўлены ў баях, брыгада атрымала званне Гвардзейскай і была ўзнагароджана ордэнам Суворава. Зімой 1944 года брыгаду перанеслі на 1-ы Прывалтыйскі фронт. Пачаліся бай на Беларусь.

Затым дарогі танкавай брыгады праходзяць праз Прывалтыйку, Прусію... А хутка па ўсёй краіне гучыць доўгачаканскае слова «Перамога!» Гісторыя выстала заслужаную адзнаку — выдатна!

Скончылася вайна. І для Івана Фёдаравіча пачаліся гады вучобы. На чацвёртым курсе ён пачынае пісаць свае першыя творы, працуе ў газете «Літаратура і мастацтва». У 1948 годзе, скончыўши ўніверсітэт, паступае ў аспірантуру, а ў 1954 абараняе кандыдацкую дысертацию па тэме «Кузьма Чорны. Ідэі і вобразы ў творчасці». Яго пісьменнасць належыць кнігі даследаваніяў «К. Чорны». З чэрвеня 1974 года Іван Фёдаравіч Кудраўцаў — навуковы супрацоўнік сектара збору помнікаў культуры інстытута этнографіі і фальклору АН СССР.

«Малая зямля»

Вялікі інтарэс у чытачоў выклікаў выхад у свет кнігі Генрэльнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярховнага Савета ССР Л. І. Брэжнева «Малая зямля». Так і павінна быць. Раны народу, большінстваму вайны назаўсёды застануца ў памяці.

Застануца ў памяці жорсткія бітвы пад Сталінградам, блакада Ленінграда, цяжкія партызанскія дні Беларусі... Застануца ў памяці і герояў кнігі Л. І. Брэжнева.

Аб гэтых героях і ішла гаворка на канферэнцыі чытачоў, па кнізе Л. І. Брэжнева «Малая зямля», якая прайшла на гісторычным факультэце.

Ступленне ўздельнікаў канферэнцыі. Дэкан падрыхтоўчага аддзялення А. І. Кажушкоў сваё выступленне закончыў словамі Л. І. Брэжнева: «Каб спытаті мяне сёння, які галоўны вывад зрабіў я, прайшоўшы вайну ад першага да апошняга дня, я б адказаў: быць яе больш не павінна».

Нельга было без хвалівания слухаць суроўыя слова прападыўшы аб вайне, якія сказаў Мікалай Васілевіч Лапін. Героі не паміраюць. Яны застаюцца ў сэрцах жывых. І будуць вечна. Іх герайнае жыццё з'яўляецца для нас, асабліва для маладога пакалення, прыкладам адданага

Удзел у канферэнцыі прымаў ветэраны вайны — ўздельнікі абароны Малай зямлі: член Ваенага савета 18-й армii генерал-маёр у адстаяўцы Мікалай Васілевіч Лапін, Ігар Паўлавіч Шэйнгауз.

Канферэнцыю адкрыла дэкан гісторычнага факультэта, доктар гісторычных навук, прафесар І. В. Царук.

Цікава прагучала выступленне выкладчыка кафедры гісторыі КПСС гуманітарных факультэтаў П. І. Брыгадзіна: «Л. І. Брэжнёў — адзін з арганізатаў баёў на Малай зямлі».

«Нікто не забыты — нішто не забыта», — такой думкай было прасякнута кожнае вы-

служэння Радзіме. Іменна значэнне подзвігу малазямельцаў для моладзі падкрэсліла ў сваім выступленні кандыдат гісторычных навук, дацэнт М. П. Баранава.

Героі не паміраюць. Аб іх складзены песні, напісаны кнігі, вершы. Свой верш «Малая зямля» прынёс студэнтка V курса гістфака М. Багіна.

Малая зямля. Яшчэ адна старонка ваеных дзён. Нягледзячы на цяжкія франтавога жыцця, кніга, паводле слоў аднаго з ўздельнікаў канферэнцыі, «нясе вялікі зададак аптымізму».

М. ДУБОВІК.
На здымку: у час канферэнцыі.

Фота аўтара.

КАЛІ ПАЧАЛАСЯ Вялікая Айчынная вайна, у вышэйшых навучальных установах і тэхнікумах рэспублікі заканчваўся навучальны год, у некаторых яшчэ праводзіліся выпускныя і пераводныя экзамены. У Беларускім дзяржаўным універсітэце была ў разгры залікова сесія. Раніцо 22 чэрвяця, як толькі стала вядома аб пачатку вайны, студэнты і выкладчыкі, здольныя насыці зброю, з'явіліся ў ваенкаматы. Студэнты, якія паехалі на практику, прыйшлі на прызыўныя пункты, па месцы жыхарства. Не жадаючы здацца, дзяўчыны кінулася ў палонку.

Аспірант БДУ Г. М. Трухноў, калі пачалася вайна, добрахвотна пайшоў у Чырвоную Армію. На фронце знаходзіўся з 1941 па лістапад 1946 г. Служыў у разведцы 14-й кавалерыйскай гвардзейскай дывізіі. Узельнічаў ва ўсіх буйных бітвах вайны: пад Сталінградам, на Курскай дузе, вызваліў Беларусь, Польшчу, ваяваў на тэрыторыі Германіі і ўзельнічаў у Берлінскай бітве. Узнагароджан чатырма ордэнамі, з якіх два — ордэны Айчыннай вайны I і II ступеней, два — Чырвонай Зоркі, сямью медалямі. Мае некалькі ўзельнічесцей ад Вярховнага Галоўнакамандуючага І. В. Сталіна.

Выпускніка гісторычнага факуль-

тета БДУ Лілія Касцецкая. Прыбыўшы ў Полацк у пачатку вайны, яна ўступіла ў падпольную арганізацыю, па заданні якой праводзіла дыверсійную работу супраць акупантаў. Працујучы ў адной з нямецкіх установ, яна паставляла партызанам каштоўную інфармацыю. У каstryчніку 1942 года Касцецкая была скоплены фашыстамі і кінута ў турму. Зімой пра перараве праз Заходнюю Дзвіні ўзнагароджана працавала ў турму. Не жадаючы здацца, дзяўчыны кінулася ў палонку.

Актывны ўдзел у работе падпольнай арганізацыі прымала Марыя Малаковіч. Па даручэнню падпольля яна выконвала складаныя заданні. Прафесар Н. М. Нікольскі ў артыкуле, апублікаваным у рукапісным партызанскім часопісе, пісаў аб ёй: «У ліку маіх вучаніц па БДУ была мінчанка, якая перад вайной ужо цвітала лекцыі па гісторыі ВКП(б), імя яе — Маша. У час пажару ў пачатку вайны кватэра яе згарэла, і яна ўладкавалася на работу ў Калодзішчах. Летам і восеню 1942 года Маша Малаковіч прыходзіла некалькі разоў у Мінск. Яна была партызанскай сувязнай. Яна ж і вывезла ўсю маю сям'ю з Мінска.

РАЗАМ З УСІМ НАРОДАМ

тэта БДУ П. З. Савачкіна, які быў заклікан у Чырвоную Армію ў 1939 годзе, вайна засталася ў танкавым палку. Часць, у якой служыў Савачкін, раніцай 22 чэрвяця ўступіла ў схватку з ворагам. 7 ліпеня з цяжкімі баямі полькі адступілі да Ноўгорода. П. З. Савачкін прымаў удзел у абароне Ноўгорода, дзе быў ранен. Пасля выздараўлення накіраван у кавалеру, у якой праслужыў да канца вайны. Прымаў удзел у Сталінградскай бітве, вызваліў Беларусь, штурме Берліна. За ўдзел у Вялікай Айчыннай вайне ўзнагароджан многімі ордэнамі і медалямі.

У сілу шэрругу абставін на акупіраванай тэрыторыі Беларусі засталіся многія выкладчыкі і студэнты ВНУ рэспублікі.

Ужо ў першыя месяцы фашыскай акупации ў Мінску ўзімкі целы групы людзей, якія накіроўвалі ў партызанскія атрады... Так былі выратаваны акадэмік Нікольскі, прафесары Краўцоў, Вяткохін, Прыляжэу. З дапамогай падлеткаў ёй удавалася вывозіць з горада зброя на падводах. У час адной з такіх аперацый Малаковіч была скоплены фашыстамі і закатавана ў гестапаўскім засценку.

Сярод беларускіх партызан шырока вядома імя выхаванца Беларускага ўніверсітэта Уладзіміра Парахневіча. Са жніўня 1941 па ліпень 1942 года ён прымаў удзел у работе падпольнай групы Варатынскага сельсавета ў Бабруйскім раёне, у ліпені 1942 года ўступіў у партызанскі атрад. Хутка стаў камандзірам дыверсійнай групы 537-га партызанскага атрада, які дзейнічаў на ўчастку чыгункі Бабруйск — Жлобін. Група пад камандаваннем У. Парахневіча пусціла пад адхон 21 варожы эшalon. З лістапада 1943 года Уладзімір — палітрук роты 539-га партызанскага атрада, а з ліпеня 1944 г. — камісар 102-га атрада 9-й партызанскай брыгады імя С. М. Кірава. У 1944 годзе Парахневіч быў прынят у члены КПСС, за герайзм і мужнасць у баях з ворагам удостоен высокага звання Героя Савецкага Саюза.

Вайна засталася Паўла Дзесюкевіча студэнтам гісторычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Павел з групай студэнтаў спрабаваў выйсці з Мінска, але быў скоплены фашыстамі і націраван разам з калонай мірных жыхароў у слуцкі лагер ваенна-палонных. Хутка Паўлу ўдалося ўцячы. Ён вярнуўся на радзіму, у вёску Магільна Узденскага раёна Мінскай вобласці, дзе разам з тварышамі пачаў весці актыўную работу парады насынцтва па арганізацыі супраціўлення. Хутка Дзесюкевіч стаў памочнікам камісара партызанскага атрада, які дзейнічаў у Дзяржынскім раёне.

У сакавіку 1944 года ў адным з баёў Павел Дзесюкевіч быў цяжка блізка і выратавацца ўжо немагчыма, ён апошнюю кулю пакіну

РУЖОВЫЙ РАНАК

Літаратурная страница

Т. АЛЕКСАНДРОВА

СЕДЫМ

Ах, седина, седина!

Горем, тоскою, войной создана,

Ах, седина...

А улыбке — молодо!

А улыбке — весело!

Волосы жемчужные ниточки
развесили —

Пусть, ладно...

Только ночью прохлада

Приводит память-старуху —

Видно, жизни так надо.

Ты помнишь девчонку-подругу?
Расстрелена за связь с

партизанами...

У памяти вечные раны.

А на рассвете зыбком

Мальчишескую улыбку

Оборвала резкая очередь...

Память с годами четче.

Память с годами ярче.

Не позабыть пожарищ,

Не позабыть трагедий —

Жаждало сердце возмездия.

Но зубы сжимали люди —

Выше всех личных чувств

Гуманность и правосудие...

Лишь седина осталась,

Да память точна, как каталог,

Да в улыбке — молодость,

Да в душе — пламя

От тех, что с осколком в голову

Падали рядом с вами.

Седые! Ночами лунными

Вам жизнь дана вдвойне

За недосмеявшимися, юных,

Не зневших о седине.

РЭХА
МИНУЛАГА

Уладзімір Сцяпанавіч сядзеў за рабочым столом і майстраваў з карэнняў цацкі. У дзвёры паствукаліся. Уладзімір Сцяпанавіч адкладаў у бок нож, з любасцю агледзеў цацку і, паправіўши акуляры, зноў зуяўся за работу.

— Дзвёры адчынены, калі ласка...

У пакой увайшоў малады чалавек з вялікай сумкай

ТЭЛЕГРАМА

паштальёна, дастаў тэлеграму.

— Прачытайце, — папрасіў Уладзімір Сцяпанавіч, — мне нешта дрэнна.

Ён цяжка задыхаў, моцна сціснуўши адной рукою спінку красла, а другой спрабаваў паправіць сівеючую пасму валасоў, што спаўзла на вочы.

«Хворы і, здаецца, сардеч-

нік», — гледзячы на яго, падумаў паштальён і стаў чытаць: «Герою Савецкага Саюза Зямляніну Уладзіміру Сцяпанавічу...»

Ён чытаў і раптам адчуў, што чалавек, які сядзіць перад ім, і тэлеграма, хвіліну назад не датычашая яго, раптам, сталі зразумелымі і вельмі блізкімі.

«Валодзька! Дзень добры! Я прачытаў книгу пра цябе. Зусім нядайна. Сапраўды, як я рад! Шчаслівы! Ты — жывы! Ура!!! Вылятаю! Чакай!

Уладзімір Сцяпанавіч рэзка ўстаў, пахінуўся, бездапаможна разрезаў паветра левай рукой і зноў сеў.

— Сынок, — вымавіў ён

Фота Л. СОБАЛЕВАЙ.

Салдацкія будні**НІЧОГА НЕ ЗДАРЫЛАСЯ**

На хвалях сажалкі маркотна гойдаецца выцвілы месяц. Неба, прыцінуты да самай зямлі нязграбнымі хмарамі, здаецца чужым, незнамым...

Пост у радавога Варыводскага невялічкі, але адказны. Сам камандзір гаварыў аб гэтым, калі падраздзяленне рыхталася да заступлення ў каравул. Але не так ужо і пільна ясне сваю службу малады баец. «Каму патрэбны гатык бочкі? Мо стаяць узча пустыя?»...

Аб'ект аховы з трох бакоў аbstупае густы кустарнік — далей лес. Паміж каравулымі памяшканнемі і кустамі — сажалка, у якой калі-ніколи плюхне хвастом які пячуркі ці нарарь. Тады хлапец рэзка ўскідвае гававу, угляджаючы ў сцену кустоў, у хваляванне вады. «Няма спакою гэтай рыбе. Спала б лепец, чым боўтаць па вадзе хвастамі». Усё ж трохі страшнават. Пост знаходзіцца за горадам. Да і злосць на старшыну не пракарадзіць: маўбыць, занрок упіхнуў на службу са стараслужачымі.

Ціха. Варыводскі стараецца ступаць цішэй па вытаптанай салдацкімі ботамі сцяжынцы. Уздоўж агароджы гарыца ліхтары, асвятляючы часавога і склады. А метраў пяць — сем ад сцяжынкі — цемрадзь. Адтуль можна цікаваць за любым намерам салдата. Так яму адразу і здавалася. Але ужо хутка паўтары гадзіны, як ён на посту. Усё нармальна. Яшчэ паўгадзіны — і ў каравулу. Там щёла. За плакатам ляжыць схаваная кніга. Цяпер, калі сержант спіць, можна пачынаць і фантастыку. А то ўсё —

статут ды статут, хоць і назубок ведаў усе патрабаванні і палажэнні апошняга.

Сяргей расслабіўся. Расшпіліў кручок гімнасцёркі, адпусціў рэмэн, пераніў на левое плячо аўтамат. Зірнуў на гацінкі. «Яшчэ два разы абыду — і ўсё». Старыя салдаты нацалі, што ім вядома, колькі кронкаў трэба зрабіць, каб абысці ўесь пост, нават вылічылі, колькі запалівых нарабкоў змесціца па перыметру. Шчырая наежучы, Варыводскому было не да таіх падлікаў. Зноў боўтнулася рыба. «А наб цябе!» Прыходзіцца часцей ісці да сажалкі, прыслухоўвацца. Пост ёсць пост...

Успомніўся расказ бацькі, як ён затрымай парушальніка на посту. Ордэн за гэта атрымаў. Але ж тады і час буй іншы, трывожны — вайна. Прауда, бацьку парапілі тады. Злачынцаў было дзве. Гэта было ўжо Сяргей сам дадаўся. Прачытаў у паноўлай газетнай выразы. І здымак быў бацькай. Яму тады дзвеятнадццаты ішоў, як зараз Сяргею. Ды гэта раней было. Цяпер ордэн не атрымаеш. Часць іх далёка ад граніцы, адкуль узяцца тут тым парушальнікам? Сяргей зусім расхрабрыўся...

Бацькавы гісторыі цікава было слухаць. Пра сабак, якія самі пад танкі кідаюцца. А на тых сабаках — міны. Іх так немногі вывучылі...

Варыводскі зноў зірнуў на гадзінкі. Хутка днечы пачнё. «Можна павольней ісці, якраз у час падыйду да каравулкі», — думаў салдат. — «Не, лепей

крыху шпарчэй — пасплю яшчэ раз агледзець пост». І ён, як на плацу, пачаў чаканіць крок. І раптам наперадзе пачуліся траск і нейкое мармытанне ў хмызніку. Бліснулі чужыя вочы. Сэрца адразу скланулася.

Сяргей застыў. У твар хлынула іроў, таропка пульсуючы ў скроніах. Гэта было так нечакана, што на імгненне салдат разгубіўся. Але не дарэмена настойліва прымушаў яго сержант вывучаць статут караульнай службы. Ногі самі паслі да сігналнай кнопкі, добра, што яна была замаскіравана ў краінім слупе. Варыводскі адчуў, што сігнал ужо атрыман таварышам, нібы по ягоных жылах паласні і імпульс трывогі. Хлапец упаў у роскную траву. Кроплі вады ўдарылі ў твар, патыхнула жывірам, пальпінню. Пальцы правай руки спізганулі па засцерагальніку. Але ён быў ужо знят. «Калі ж гэта я паспей?». Засталося толькі паслаца патрон у патроннік.

— Стой! Хто ідзе?

Хлопец не пазнаў свайго голасу. І тут здарылася тое, чаго нікак не чакаў салдат. Кусты наўхнуліся. Сэрца ці то ў страху, ці то ў рашучасці напружылася. Цяжка было зразумець — раса заблішчэла на твары хлоп-

ца ці пот, ці, можна, звычайнія слёзы.

А з кустоў, віляючы хвастом, выскочыла сабака. Той самы сабака, які вечна аціраўся да салдат, прывык да іх за ласкавыя да яго адносіны. Сяргей міжвоні ўскінуў аўтамат. Маланкай працяла галаву думка аб сабаках вайны. Варожы сабаках. А гэта пісіна ужо пэдбягала да салдата, аддана глядзячы на яго. Ззаду чуўся тупат ног. То беглі па сігналу трывогі яго старэйшыя таварышы. Сержант адразу падбегаў да радавога.

— Што здарылася?

Хлопец маўчай. Было сорамна па прызнацца ў сваёй баязлівасці. Ужо спаніней падбегаў з прымнічнымі рожнамі да аўтаматаў салдаты. Было відавочна, што «салага» дарэмена патурбаваў іх. Падманная трывога.

— Здалося мне... — нарэшце прамовіў збліжэнія часавы.

Сержант уважліва глянуў на яго.

— За забаву са сабакам на аховаўшымі аўтамацце будзеце пакараны па сланчэння нарада. Цяпер — радавы Варыводскі, здаца пост...

Сяргей стаў поруч з новым часавым і павярнуў галаву напраў.

— Пост нумар 5. Пад аховай і абароной знаходзіцца...

У каравулу нікак хлопец не мог супаноіцца. Канешна, дарэмена прыбегла дапамога. Сяргей зноў утыркнуўся носам у кніжку. Цяпер не да фантастыкі. Міковілі ўспомнілі словы бацькі: «Служы, сынок, не сарамаці сівізу бацькаву і яго узнагароды. Ведай — нас зацвердзягаш». Шмат чаго казаў яму аднавясноўцы на разві-

глах, — дай, калі ласка, мне кастылі. — Тонкія вусны выгнуліся, але ўсмешкі не атрымалася.

Уладзімір Сцяпанавіч распісаўся ў атрыманні тэлеграмы, і малады чалавек, развітаўшыся, пайшоў.

Застаўшыся адзін, стары яшчэ раз прачытаў тэлеграму, дрыжачымі вуснамі пацалаваў яе і асцярожна адкладаў у бок. Пальцы моцна сціснуліся, на шчаце бліснула сляза. Яшчэ адзін салдат, без весткі пра паўшы яго франтавы таварыш Сяргей Громаў, праз столькі год, адукунчыўся, вярнуўся ў сям'ю аднапалчан.

В. ЧУЧМАН.

Алесь ЦВЯХ

**ФРАНТАВЫ
КАРЭСПАНДЭНТ**

Зямля дрыжэла — не, не з перападу!

Як «конкеры» ўсё нішчылі ушчэнт...

І ён там быў. Ён паспявай усюды,

Салдат і франтавы карэспандэнт.

Як заход жарам чырвачеў паволі,

З усімі реаўся ў бой

З траншэй крывых...

Пасля радка, што дапісаць не здолеў,

Шматкроп'і ставіў

Кроплямі крыві.

І вострым болем сэрца часта

Якай сувязь паміж ім і мной?..

...Мы пішам ў мірны час

Перадавя,

Бо ён пісаў іх

На перадавой.

ПТУШКІ

І павезлі нас, сынок, у Германію. Многа дзяячуты было...

(3 успамінаў маци).

Марозны дзень. Чарнене драбналессе.

Паўзе цягнік паміж сівых снагоў.